

28
JESU MECUM HIC!
DISSERTATIO PHYSICO BIBLICA,

DE

DOMO TINEÆ,

Job. XXVII. 18.

Qvam,

Consensu Ampliſſ. Ordin. Philoſ. Aboënsis,

PRÆSIDE

CAROLO FRID. MENNANDER,

Scient. Nat. PROFESS. Reg. & Ordin.

Fac. Philoſ. h. r. DECANO,

PRO GRADU

Candido eruditorum examini defert,

JOHANNES HIDBAECK,

V. D. M.

SATAC FENN.

Die V. D. VII. JULII, ANNI CURR. MDCCXLVIII.

L. H. Q. C.

ABOÆ,

Excud. JOH. KÆMPE, Reg. Acad. Typ.

Nobilissimo atque Generosissimo Domino,
MARTINO
SEGERCRANTZ,
Ad legionem provinciae Tavastburgens. equestrem
Chiliarchæ locum tenenti, incluto ac ma-
xime strenuo.
MÆCENATI MAGNO.

Desine mirari, GENEROSO SANGVINE NATE,
Quod mea musa TIBI, hocce dicare velit.
Proditor in medium, quoties TUA dulcia verba
Mens recolit venerans; da veniam DOMINE!
Omnibus apparet bonitas TUA candida semper,
Hinc TE perpetuo natio nostra colit.
Te pietas laudat, celebrat TE maxima virtus,
Qua nil splendidius, NOBILE NOMEN habet.
Haec reputans animo Musarum concio grata,
Perpetuis fastis pingere constituit.
Audeo sic supplex ego nunc mea munera bonoris,
Tanquam ex obscuris, insinuare TIBI.
Vilia sint quamvis, hilari tamen excipe fronte,
Et me complecti, perge favore TUO.
Ipse piis precibus superos in vota vocabo,
Ut TE perpetua prosperitate beent,
Nobiliss. atque Generosiss. NOMINIS TUI

Devotissimus cultor,
JOHANNES HIDBÆCK.

Maxime Reverendo atque Amplissimo Domino,

SAMUELI PRYSS,

S. Theol. PROFESSORI ad regiam hanc Academiam
celeberrimo, utriusque Consistorii Adlessori gra-
vissimo, Antistiti ecclesiae Pemarensis dignissimo,
nec non inspectori nationis Satacundensis benivo-
lentissimo,

MÆCENATI MAGNO.

Quod specimen hoc Academicum Tuo, Maecenas, maxime,
reverendo nomini inscribere non dubitaverim, id ef-
fecit singularis Tua humanitas, cujus beneficio singulis ad Te
aditus patet. Allexit vira oris comitas, & ea non minor
animi benevolentia. Calcar addidit pietas, quae Te celebrat.
Admonuit denique propensissimus ille, in bonas literas earum-
que cultores, favor. Humillimus Proinde rogo, ut be-
nigno accipias vultu, quod in pietatis & venerationis
testimonium, sacrum fieri optat, qui calidissima fundit vo-
ta, quo diu felix & sopes vivas, in patriae & rei ti-
terariae emolumentum, Ecclesiae lumen, nobilissimae fami-
liae fulcrum & solatium, bonorumque omnium refugium
optimum ac certissimum! Qui insimul mente submissa spes
in posterum suas Tibi commendat.

Maxim. Rev. atque Ampliss. NOMINIS TUI

Cultor humillimus,
JOHANNES HIDBÆCK.

Viro plurimum Reverendo atque Præclarissimo,

**D^N. JACOBO
HOSLERO,**

Pastori in Keuru annis & meritis gravissimo, Fau-
tori insigni, quovis honoris & observantiæ cultu
DEVENERANDO.

Beneficia, dum rependi nequeunt, ut saltem memori gra-
taque mente persolvantur, colantur, recte omnino in-
jungit lex gratitudinis. Quæ in me, humilesque patrias
casas, Fautor optime, favoris Tui benignitatisque documen-
ta extare voluisti, si penitus oblivione sepelirem, legem
hanc violarem. Cum v. per immitiorem fortunam, aliud,
quod offerre possim, nil suppetat; ex exile hoc, debitæ
tamen pietatis & venerationis munusculum, seu grati a-
nimi indicem, quod ut placido respicias vultu, meque ul-
teriori favore Tuo amplexari digneris, humillimus rogo.
Quod superest, velit summum Numen canitiem Tuam,
ANIISTES VENERABILIS, quam attigisti, omni benedictio-
nis genere cumulare, ac in Nestream usque ætatem, salvam
& sospitem præstare!

Plur. Rev. atque Præclariss. NOMINIS TUI

Cultor observantissimus,
JOH. HIDBÆCK.

Viro plurimum Reverendo atque Praeclarissimo,

M^{AG.} JOHANNI HACKS,

Pastori ecclesiarum, quæ Deo in Westlax congregantur, meritissimo, Fautori singulari, ætatem quavis observantia colendo,
SUSPICIENDO.

Quid Tibi pro meritis pensem, **CLARISSIME PASTOR,**
Permultis? fateor, dudum mea mente revolvi; at
Haec superant vires, quamvis sit prompta voluntas.
Consiliis animum toties relevare labantem
Non modo; sed opibus pressum fulcire volebas.
His etenim rebus mea mens revirescere cœpit.
Plura pater filio num quid præstare valeret?
Cumque minus valeat levidensis pendere charta haec;
Hinc Tua, sed gratus, celebrabo munera totus;
Nec non vota, preces, ex imo pectore fundam:
Ut Deus ille bonus, sapiens, qui cuncta gubernat,
Det vitam, vires, cœtum Domini aedificandi,
Quo Tibi divitias possis conferre tuisque,
Quas nunquam tinea aut vermis corrumpere potest!
Tot quoque felices, quot tellus germinat herbas,
Flumina quot pisces servant, Tibi voveo aristas!
Tota domus vireat, cujus sis firma columna,
In pyllos annos! sunt haec pia vota manentis

Plur. Rever. atque Præclariss. **NOMIN. TUI**

Observantiss: cult:
JOHAN. HIDBÆCK,

Viro plurimum Reverendo atque Praeclarissimo,
Mag. ANDREÆ ELG,
Ecclesiarum, quæ in Lemo Christo colliguntur, Pa-
stori meritissimo, Fautori exoptatissimo, pia men-
te colendo.

Viro plurimum Reverendo atque Clarissimo,
Dn. ABRAHAMO INDRENIO,
Vicario Pastori Keuruensium vigilantissimo, Fautori
& amico, jugi honoris cultu prosequendo.

Viro perquam Reverendo atque Doctissimo,
Dn. JOSEPHO WALLENIO,
Sacellano in Tottijärvi meritissimo, Fautori gra-
ta mente honorando.

Viro perquam Reverendo atque Eruditissimo,
Dn. JEREMIÆ WALLENIO,
Sacellano in Wesilax vigilantissimo, Fautori & ami-
co certissimo.

Viro Reverendo atque Doctissimo,
Dn. JOHANNI CHYDENIO,
Adjuncto Ministerii Wesilaxensis diligentissimo, Fau-
tori & amico benivolo.

Beneficiorum, quæ sibi collata agnoscit, permultorum
caussa his pagellas, Vobis, Fautores, in pia gra-
taeque mentis monumentum, cum omni generis felicitatis
& incolumitatis adprecatione, ulteriorisque favoris obtinendi
spe, sacratas esse jubet

A. & R.

Sändricken, Wälsköle,
Herr CARL PHALER:
 Handelsmännerne i Åbo stad,
 Sögwälachtade Herrar,
Herr JOST NICLAS SCHULTZ,
 Och
Herr JACOB COLLIN,
 Mine gunstige och högtårade Gynnare.

Werldstlig finte skälar samla,
 Och med mycken möda samla
 Efter det som jordiskt är;
 Jemwäl bygga och nedfälla
 Sina pålar, dem de skälla,
 Som de ewigt blefwe här.

Thetta kan man nog erfara,
 Om man ej wil mödan spara,
 At ransaka mångens sorg;
 Som at blifwa stor och mächtig,
 Och af jordist grantat prächtig,
 Hogen wändt på werldens sorg.

Men at sådant skälen gäller,
 Och thes boning nederfäller,
 Då man det förmodar minst,
 Så at hon i hast bortmister
 Tim'igt allt; och ewigt brister
 Är af sådant usel wäst.

Thetta lærer oss Guds Andas;
 I Jöbs språk, som gier tilhanda,
 Huru slipprigt jordiskt är:

Swilket allt med skäl och grunder,
 Kan wid maalens boning runder
 Liknas wäl: ty måret och lår:

Såsom maalens huns nedkastas,
 Flyttas, lappas; så förrastas
 Onde i sit högsta flor.
 Säll är then, som detta täncker,
 Sig i werlden ej infäncker!
 Han är säker, ewigt bor.

Gör Er gunst och godhet alla,
 Som I låtit på mig falla,
 Jag upoffrar thesa blad:
 Til et prof af tacksjamt sinne,
 Som skal blifwa til et minne,
 At Er ynnest giordt mig glad.

Til et slut jag önskar Eder,
 Och then rike Herren beder,
 At han Er sin nådes stätt
 Efter thenna wandel gifwer,
 Och Er ewig lön då blifwer,
 När I jorden bli'u'n god natt!

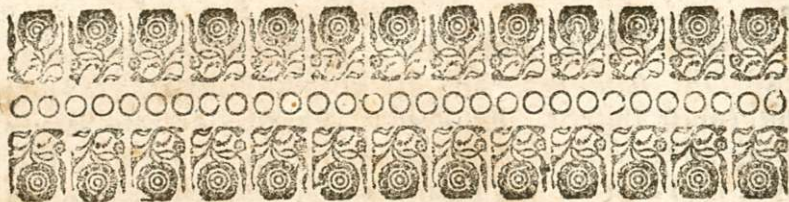
Mine gunstige och högtårade Gynnares

Hörsammaste tienare
JOHAN HJDBÄCK.

B. Augustinus Epist. XIX.

CRedo, quod ipse animi motus, quamdiu re-
bas adhuc terrenis implicatur, pigrius in-
flammatur; si vero feratur ad **SIMILITUDINES**
corporales, & inde ad spiritualia, quæ illis **SIMI-**
LITUDINIBUS figurantur, ipso quasi transitu ve-
getatur, & tanquam in facula ignis agitatus in-
cenditur, & ardentiore dilectione rapitur ad re-
quiem & quietem.

A. Ω.

INTROITUS.

ANtequam ad ipsam argumenti nostri tractationem nosmet propius accingimus, non injucundum fore duximus, in antecessum de insectis biblicis pauca attingere. Quamvis enim minuta hæc animalcula a vulgo hominum plerumque contemptui habeantur; sapius tamen & horum operum suorum mentionem facit in scriptura loquens *Numen*. Ipsum ortum eorum primum quod concernit, pars eorum quinto, pars reliqua sexto die videtur producta. Vox enim שרץ de operibus quinti diei occurrens, multo latiore possidet significatum, quam latinorum *reptile*, adeoque non pilces modo comprehendit, quorum natatio, cum sit reptationis quædam species, reperire in scriptura dicuntur, sed etiam vermes, zoophyta, testacea & insectorum partem continere potest. Adhibetur vero de origine illorum omnium verbum שרץ, non significans simpliciter *prognere*, sed *abunde* &

A

in

in magna copia; unde recte emphasin vocis hujus expressit Lutherus: *Es erzeuge sich das wasser mit webenden thieren.* Et Anglica versio: *Let the waters bring forth abundantly the moving creature that hath life.* Nec non Belgica: *Dat water roere hem op met roerende en levende dieren.* Significanter etiam nostra Finnica: *Enohuttaton wedet yldäkyllä liikutwaisla eläimät.* Refelluntur hinc illi, qui, argumento potissimum ab analogia creationis hominum petito, & ab archa, cui unicum par animalium immundorum includebatur, contendunt, in regno, non vegetabili modo, sed etiam animali unicum par, ubi sexus divisus, in hermaphroditis vero unicum individuum, primitus fuisse productum. Non enim de insequutura naturali propagatione, quæ in piscibus, vermibus, zoophytis & insectis copiosissima est, sed de prima productione, heic agitur. In opere divino texti diei sub וַיִּבְרָא pars aliqua insectorum potest apte comprehendi. Insecta vero, quorum in bibliis fit mentio, in alata & volatilia, quæ sub צְפִירֵי כָּל־כָּנָף, *avicula cujuscunque alae*, Gen. VII. 14. & alibi, comprehenderentur, in reptilia terrestria, & demum aquea dividit *Joh. Jac. Schmidt* (*). Addit his testacea, quæ tamen una cum vermibus, quos insectis interponit, ad aliam classem hodie pertinent. Quæ humi serpunt, & in ea vivunt animalcula, volatilibus opposita, bifariam dividit, ea nempe,

(*) *Vid. ejus. Biblisch. phys. der V. theil und zweyter abschnitt / XI. Cap. pag. 505. seq.*

quæ pedibus gaudent, vel iisdem destituuntur. Horum, quibus nulli essent pedes, tres in scriptura occurrere species, contendit, רמָה & תולע vel טס. Vox רמָה proprie vermem terrestrem denotat, & in specie talem, qui in carne vel caseo gignitur, & deducitur a טס *elevatus est*, cumque res verminola vermibus elevetur & tumeat, id, quod verminotum factum est, quoque designat. Sic E. gr. de manna dicitur, quod contra Dei mandatum; in posterum servata computruerit, & vermes huiusmodi produxerit (a). Imo in vivo corpore (b) horum animalculorum verminatio fieri potest. Altera species תולע, תולעה aut תולעת dicta, a רוע לוע vorare, deglutire, quia tota fere venter est, a Bocharto & Schmidio creditur descendere, quamvis alii aliunde hanc vocem derivent. Proprie vermibus fructuum audit (c). Speciatim vermem e cocco enatum, & hinc metonymice coloris speciem coccineam vel carmesinam significat. Attamen hæc species non raro synonymice sumuntur. Manna enim dicitur produxisse תולעי, cum servata fuit contra mandatum; sed cum vigilia sabbati in crastinum recondebatur, prout præceperat Deus, non computruit, inquit Moyses, neque fuit in ea רמָה v. 23. Ergo רמָה & תולע heic loci sunt prorsus synonyma. Ita etiam Job. XXV. 6. & Elai. XIV. 11. in eodem versu ponuntur tanquam לטפֿוֹטֿוֹ.

A 2

vapa

(a) Exod. XVI. 20. (b) Job. VII. 5. 2. Maccab. IX. 9. Act. XII. 23. (c) Deut. XXVIII. 39. Jon. IV. 7.

vaua. (**) Tertia species *uv*, quæ, quamvis & illa corpora hominum corrumpentes vermes aliquando designet (d) proprie tamen est vermis lanarum aut vestium (e), cujus indolem & naturam in sequentibus ibimus expositum. Synonymon hujus vocis est *uv* (f) nec non *uv*, quæ cariem & putredinem denotans, Prov. XIV. 30. dicitur vermis ligni; sed videntur *uv* & *uv* pro synonymis aliquando poni (g). unde & in Chaldæis paraphrasis voces ejusdem originis *Rukba* & *Rakbubitha*, pro tineâ usurpantur. Proinde tineas græcus interpres posuisse videtur pro hebræo *uv* Cfr. Boch. Hieroz. Describit itaque scriptura insecta & vermes tam in fructibus, quam hominibus vivis & mortuis, & aliis quibuscunque rebus. Proinde Job de seipso, c. VII. 5. *induta est caro mea vermibus*, i. e. vermes me undique obsident, & vestis instar ambiunt. Nempe ex maligno illo ulcere, quo, permittente Deo, eum afflixerat diabolus, vermes per totum corpus ebulliebant, unde illud induerat *amentum pulveris*, cum per illam corrosionem in minutissimum pulverem abiret. Idem testatur scriptura de Antiocho Epiphane jamjam morituro (h) & Herode Agrippa. (i) Etiam de iis vermibus, a quibus cadavera statim a morte absumuntur, sæpe mentionem faci-

(**) Sam. Bochart. Hierozoic. p. 11. Lib. IV. C. XXIV.

(d) Job. IV. 19. (e) Job. XIII. 28. Esai. L. 9. Matth.

VI. 19. (f) Esai. LI. 8. (g) Job. XIII. 28. Hos. V. 12.

(h) 2. Maccab. IX. 9. (i) Act. XII. 23.

faciunt sacri scriptores, ut ferocientis hominis factum deprimerent, qui tandem cedit in prædā tam vili animalculo; E. gr. Regis babylonæ (*k*). Hinc *Jobus*, tanquam brevi moriturus, & omni vitæ hujus cogitatione abdicata, inquit, C. XVII. 14. *Foveæ dixi, pater meus: & vermi, mater & soror meæ es.* Matrem & Sororem vocat potius quam patrem & fratrem, quia ibi vox מִתְּרֵם est generis feminini. (***). Ex aliis præterea locis apparet, vermes in sacris literis imaginem esse status miserrimi atque contemtissimi: conscientiæ mortuus: corporalis corruptionis: æternorum in inferno cruciatuum, nec non manifestissimæ vanitatis. Proinde per metaphoram *homo* vocatur vermis (*l*), quod omnino pertinet ad contemtum. Sordidos enim habet natales, & ut vermis e terra sumtus, a vermibus consumitur, dum in vivis est, eorumque post mortem fit esca & domicilium (****). Comparatur etiam Christus vermi (*m*) nec non ecclesia ejus (*n*); non tamen in se, sed opinione hominum, a quibus contemnebantur. Et adhibetur loco illo citato de Servatore dulcissimo vox תֹּלַעַת, quia patiens totus

(*k*) *Esaï. XIV. 11.* (****) *S. Bochart. Hieroz. p. 11. Lib. IV. C. XXIII.* (*l*) *Job. XXV. 6.*

(****) *Cfr. Job. Linders tancsar om matkar och stridsfå i mennissians tropp / pag. 71.* (*m*) *Psal. XXII. 7.* (*n*) *Esaï, XLI. 14.*

tus purpureus fuit. Sed hisce diutius immorari, non permittit nostri instituti ratio. De *וַי* tantum, quæ vox ad nostram jam proxime spectat considerationem, in transitu observamus, illam aliquoties adhiberi in scriptura sacra, non modo ut symbolum caducarum divitiarum & fragilitatis humanæ, sed etiam ad designandam iram & poenam divinam, tacito quasi morsu impios absumentem. In loco illo, quem rubrum opellæ nostræ indicat, comparisonem inter impium & tineam ejusque domum, instituit Jobus, ad cujus effati expositionem jam, sub auxilio divino, & treti lectoris benevolentia, convertimur.

§. I.

Notiones vocum genuinas eruit.

Primo itaque separatim indagandum, quid sibi velint verba, in priori versus hemistichio, quod sic audit: בָּנָה כֶּעֶשׂ בִּיתוֹ. Primum illud vocabulum בָּנָה, quod *extruendi*, & ædificandi notionem obtinet, vario occurrit significatu. Proprie denotat ex partibus quid conjugere, ad absolvendam debitam formam & quantitatem (*). Quo sensu sæpissime in scriptura ædificari dicitur domus (o) murus (p) templum (q) altare (r), & quæ sunt reliqua id genus. Hinc translate sumitur pro

(*) Quum sit proprie aedem facere, ponitur tamen pro omni genere constructionis. Hinc veteribus etiam in aliis linguis usitatissimi fuerunt hi modi loquendi: ædificare navem, classem, hortos, &c. quæ tamen omnia per

pro liberorum procreatione & susceptione, quia ex liberis familia, velut domus ædificatur, instauratur, conservatur, ita ut parens sit ad instar fundamenti, (**) filius autem ad instar ædificii (s). Nec non pro π instaurare, & alicujus personæ vel rei statum commodiorem, ampliorem & feliciorem reddere (t). In aliis locis designat rei familiaris incrementa, atque ingentem bonorum temporalium largitionem, seu omnis generis benedictionem. Quo sensu venit phrasis scripturæ (u), de Deo per $\alpha\nu\theta\rho\omega\pi\omega\tau\acute{\alpha}\theta\epsilon\iota\alpha\nu$ accipienda; qui ædificavit domos obstetricibus Ægyptiacis. Nunquam importat docere, unde docentes nomine ædificantium veniunt (w); imò etiam creare & producere (x)

A radice $\psi\psi$ contabuit, rosit, apud Arabes usitata, ortum est Hebræorum $\psi\psi$, quod vi originis tineam ab arrodendo sic dictam denotat, de qua aliqua in superioribus diximus, & observavimus, eadem cum hac significatione aliquando occurrere vocem $\delta\delta$, unde græcorum $\sigma\eta\varsigma$ suam repetere videtur originem (**). Chaldæorum ܨܨ

&

$\alpha\nu\theta\rho\gamma\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\nu$ dicta putant. Cic. pro L. Manil. c. 4.

(a) Eccl. II. 4. (p) Nehem. IV. 6. (q) Zach. VI. 12.

confr. 1. Reg. VIII. 27. seqq. (r) Deut. XXVII. 5. 6.

(**) Cfr. Christ. Stock. C. L. V. 7. (s) Gen. XVI. 2.

(t) Job XXII. 23. (u) Exod. I. 21. (w) Ps. CXVIII. 22.

(x) Gen. II. 22. (***) Matth. II. 19. $\sigma\eta\varsigma \epsilon\varsigma \beta\rho\omega\alpha$

$\sigma\eta\varsigma$ variis videntur esse synonyma; adeo ut per $\beta\rho\omega\alpha$

& Arabum *Ottisa* usurpatur de tineæ, quæ lanam rodit. Et Syriacum verbum *Sasa* lanam tineis, cibum vermibus, frumentum curculionibus & ovem pediculis scatere significat. Unde nulli dubitamus, quin hebraice שש idem significaverit. Proprie denotat vermiculum, qui vestes corrodit, earumque nitorem & integritatem atterit. Per similitudinem autem innuit iram & pœnam divinam, lento quasi morſu impios, in optimo flore constitutos, instar tineæ abſumentem. Quo ſensu Deus, quando dicit: וְאֵת כֶּסֶף לְאֶפְרוֹיִם וְכֹקֵב לְבִית (י) יְהוָה comparat se tineæ & tereďini, indicaturus Judæis lentam eorum consumptionem & interitum, i. e. occultam maledictionem, per longam malorum ſeriem, quibus ſenſim conficiendi erant. ubi tamen, ſi proprie loqui velimus, Deus non confertur cum tineæ, tam vili animalculo, unde quaſi vileſcat ejus majeſtas; ſed lenta Dei judi-

etiam ibi non eroſionem, ſed tineæ ſpeciem intelligant. Contendunt illi rem non eſſe ſine exemplo, ut tineæ dicatur βρωσις. Nam Eſai. L. 9. hebraicum שש ſenioribus, & Theodotioni σῆς, Aquilæ vero fuit βρωσις. Et Baruch. VI. 11. de Diis gentium dicitur, quod non liberentur ab aerugine & tineis; Adeoque ἐν δὴ δούω poni videtur Iſaaco Caſaubono, ſcilicet σῆς καὶ βρωσις pro σῆς βρωσις. Unde veſtimenta Jac. V. 2. σπῆσθωτα a tineis conſumpta. Cfr. Boch. Hieroz. & Paſ. Lex. M. ad voc. βρωσις. (γ) Hoſ. V. 12. cfr. Pf. XXXI. 11. & XXXIX. 12. Eſai. L. 9. & LI. 8.

judicia cum vitio, quod a tineâ vesti accidit; sensim enim ea inolescit, ita ut, quod prius solidum atque integrum videbatur, tandem cæco morâ absumatur.

Vocem בית derivant nonnulli a radice בנה *ædificavit*, ut significaret ædificium quodcunque hominum industria constructum, & in usum habitandi adaptatum, sive vile sit, sive amplum & magnificum. *Christ. Stockius* judicat eam deducendam a Chaldæorum בור, *pernoctavit*, (****) unde בית, quod vi etymii locum pernoctandi denotaret. *Gussetius* vero hanc vocem radicem peculiarem & nomen purum esse contendit. Sensu improprio accipitur pro familia, liberis & domesticis (z); vel pro tota gente ex familia alicujus oriunda (a). Per translationem designat templum l. Deo sacrum (β), l. idolis dicatum (γ). Nonnunquam etiam ecclesiam, in qua veluti in domo, Deus spiritualiter habitat (δ). Aliquoties animalium foveas (ε) & avium nidos (ζ) significat; imo quemvis locum, spatium & vas aut continens, quo aliquid recipitur aut continetur. Hoc loco, postquam in præcedentibus duobus versibus de bonis impii mobilibus actum erat, de immobilibus agit divinus scriptor, quæ domus nomine, cum hæc illorum sit præcipuum quid, videntur comprehendi.

B

In

(****) *Vid. Clav. L. 5. V. T. (z) Gen. VII. 1. (a) Jos. XXI. 45. (β) 1. Reg. VI. 37. (γ) 1. Sam. V. 2. (δ) Psal. XXVII. 4. (ε) Prov. XXX. 26. (ζ) Psal. CIV. 17.*

In posteriori commatis hemistichio, quod sic sonat: וכסכה עשה נצר, nobis primum offert se examinandam vox וכסכה, qvæ a rad. סכך, *textit, protexit*, descendit. Qvæ hinc ortum ducunt derivata, סך & סכה tentorium quidem utrinque significant, hoc nostrum tamen frequentius occurrit, & solum in pluralem formam flectitur. Inter nomina etiam hæc id intercedit discriminis, quod sine litera Heemantica initiali designetur id, quod tegit superne, ut tabernaculum; cum כ vero initiali laterale ali-quod tegumentum, ut aulæum januæ. Præterea סכך, *aulæum*, ab Hiphil activo formatum, denotat aliquid mobilius; nostrum autem סכה, *tabernaculum*, a Pyhal, passiva voce, descendens, significat magis passivum, & in statu fixo, quo ponitur, diutius manens. Generatim adhibetur hæc vox ad designandum receptaculum, quo quis se tegit, ne solis æstu lædatur, i. ab aliis conspiciatur. Unde speciatim norat tentorium i. tugurium, ex frondibus vel alia quacunque materia confectum (n). Interdum hoc nomine spelunca leonis insignitur (g). Deo tributum designat ejus providentiam & protectionem, qvæ homini est instar alicujus tuti asyli & receptaculi, quo contra quosvis æstus & calamitatum tempestates se recipere potest, (i). Nonnunquam etiam regnum Messîæ (x) designat tabernaculum David. Heic, ut ostendunt sequentes voces, tugurium custodis vineæ denotat. Ipsa

(n) *Nebem, VIII, 16. confr. Esai. I, 8.* (g) *Job, XXXVIII, 40.* (i) *Psal, XXXI, 21.* (x) *Amos, IX, 11.*

Ipſa radix רָצַח poſtea nobis obvenit, quæ ſignificationem *faciendi* obtinet. Pro varietate circumſtantiarum in oratione in varios, eoſque quam plurimos & valde diverſos ſignificandi modos abit. Abſolute involvit operari vel laborare. רָצַח participium nominatiſcens a רָצַח , vi originis cuſtodem vineæ & vindemiato- rem, uvas præſecantem & ſuccidentem, ſignificat. Radix huius vocis generati- m *præſecare* denotat, ſpeciati- m *vindemiare* (λ) inde ad prohibendi notionem tranſit (μ) ubi quaſi præſecatur agendi facultas & occaſio. Munire quoque & inacceſſum quid facere (ν) designat, dum adimitur acceſſus & introitus in certum locum, & munitionibus additur forma prærupta, atque a pede earum omnia excurrentia amputantur, ut latera redigantur ad perpendicularium.

§. II.

Varias variorum ſententias explicat.

EXpenſis ita breviter genuinis vocum notionibus, jam devoluimur ad varias variorum ſententias conſiderandas. In combinatione vocum, nihil, quod a conſueta Hebræorum conſtruendi ratione abluderet, reperimus. Interpretes in eo variant, quod nonnulli explicent ædificandi verbum per præteritum, *ædificavit*; alii per præſens, *ædificat*; alii denique per futurum *ædificabit*. Notiffi-

B2

mo

(λ) *Levit. XXV. 5. 11.* (μ) *Gen. XI. 6.* (ν) *Numer. XIII. 28.*

mo quoque notius est, apud Hebræos præteritum sæpe venire pro futuro, & reciproce. Coccejus vult, כַּעַשׁ heic sumendum esse pro כִּבִּית הָעַשׂ, sicut domum tineae, contendens nomen cum vocula כִּי similitudinis in obliquo accipiendum esse (*). Non quidem malum hoc, minus tamen necessarium videtur, cum commodius ita accipere possimus: *aedificat domum suam, sicut sc. tinea aedificat suam domum.* Cum & alibi hujus structuræ vestigia appareant (ξ). Diodatus minus placet, qui habet: *aedificabit, sed domus ejus erit sicut tinnæ.* Non enim hic est comparatio domus cum domo, sed impii cum tinea; neque comparatio est tam in intentione extruendis, quæ in tinea nulla est; quam in eventu possessionis, in quo tinea, animalculum corruptibile & infirmum, diu manere non potest; cum vel domicilium hoc deferat, vel facile variis pereat casibus, & per naturam diu esse nequeat. Rem ipsam autem Mercerus sic exponit. *Tinea vestes corrodens & perforans, domum sibi in foraminibus, quæ in veste fecit, perpetuam struxisse videtur, sed ea ipsi adimitur, quam primum vestis ab homine excutitur. Ita improbo accidet, ut domus magnis sumptibus aedificata, tanquam stabilis in ævum futura, ei adimatur, vel morte præventus ea frui non possit.* Hanc sententiam ipsissimis prope verbis sequitur Piscator, & confirmat ratione a sequenti membro sumpta, in quo manifeste latis instabilitas fit tertium comparationis.

Aliis

(*) Vid. Comment. ejus ad b. l. (ξ) Hof. V. 12.

Aliis vero hoc duriusculum videtur, aut iusto subtilius; ac proinde $\psi\gamma$, non per tineam, sed per arcturum exponunt; quo sensu quidem $\psi\gamma$ cap. IX. 9. pro $\psi\mu$, cap. XXXVIII 32. ab $\psi\mu\gamma$ congregare, occurrit. Unde plaustrum septem stellarum congregatarum iuxta *Buxtorffium* denotat. Hujus sententiæ defensores locum hunc explicant sequentem in modum: licet impii magna & magnifica, alterum quasi paradisum, sibi construant palatia, quæ tanquam in cœlo sint, instar arcturi domus; hæc tamen convolvuntur, seu non diutius durant, quam ὁπότερ Φυλάκιον , quod est αὐτοκράβαλον , & autumno transacto, pomisque collectis, diruitur aut negligitur. Hos inter cumprimis est *Aben Esra*, & hunc sequitur *Tremellius*, cujus explicatio hæc est: *Utut aedificaverit instar arcturi domum suam, erit velut tugurium, quod fecit custos.* LXX interpretes tineam hanc conjungunt cum aranea (**); quorum versio sic habet: $\text{ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος αὐτῆς, ὥσπερ σῆτις καὶ ὥσπερ ἀράχνη. B.}$ *Lutbero* visa est commodior comparatio cum aranea, qua cap. VIII. 14. usus erat *Bildadus*; inde vertit: *Er bauet sein haus wie eine Spinne.* Quem secutus est quoque *Svecus*: *Hän bygger sitt huus såsom en spinnel; & Finnica versio: Hån rakenda huonens niin kuin hämmähdäkki.* Verum enim vero, cum interpretationibus his, in textu originario, nulla detur occasio, illas missas facere tenemur. Præstat vero sensui vocum naturali

(**) *confr. Scheuchz phys. Jobi.*

rali adhæreamus, & cum plurimis magni nominis interpretibus $\psi\epsilon$ per tineam exponamus. Alias namque opponuntur duo hemistichia, quæ Jobus conjunxit, ejusdemque rei duæ similitudines divelluntur, & quasi ad diversa referuntur. In posteriori versus membro, ellipsin relativi $\psi\epsilon\aleph$ admittimus, cum plerisque exegetis. *Et sicut tugurium fecit custos, h. e. quod fecit custos.*

§. III.

Tineam ipsam ejusque domum describit.

CRedebatur olim a philosophis, & hodie vulgo creditur, ex solo concursu particularum corporis putrescentis, sine ulla entis intelligentis directione, machinas tam subtiles & stupendas fieri posse, quam insectorum sunt corpora; quæ hypothesis recta via nos ducit ad Atomos *Epicuri*. Sic narrat *Aristoteles* (*), animalia quædam gigni in lanis, & iis, quæ lanis constant; ut tineæ tum maxime oriuntur, cum lanæ sunt pulverulentæ. Etiam *Plinius* (**); *pulvis, inquit, in lanis & vestibus tineas creat.* Nobis autem nunc non incumbit, ut sententiam refutemus *Aristotelis*, vel potius *Ægyptiorum*, de generatione insectorum anomala seu spontanea, quæ scholasticis æquivoca dicitur. Quorum hi insuper defendere conabantur, ipsos homines, aliæque animalia primum ex terra, more fungorum, vi caloris solis exorta fuisse (***). Siquidem

(*) *Histor. Lib. V. c. 32.* (**) *Libr. XI. c. 35.*

(***) *cfr. Derham, physico. Theol. Lib. IV. c. XV. not. 1.*

dem res omnino clara & satis evicta est, quod quotquot vitam degunt, ex duplici sexu, & ovo vel semine, oriunda sint. Multi enim perspicaces ac sobrii philosophi, sententiam illam vulgarem, de generatione insectorum, quæ videtur fieri per fortuitum particularum putrium concursum, jam dudum exploderunt; hanc vero, univocam nimirum, accuratissimis experimentis vindicarunt. Invertis: mannam, de qua sacra scriptura facit mentionem (o), justo celerius produxisse vermes. Rf. Tam subitam in manna corruptionem fuisse extraordinariam & miraculosam, ex eo eliciunt Theologi, quod non solum a sexta die in septimam, sed & per aliquot secula in arca fœderis manserit incorrupta. Ut de vulgari manna taceamus, quæ in annum unum aut alterum sæpe servabatur(****). Sed redibimus ad propositum, unde paululum digressi fuimus. Tineam a tenacitate, quod teneat, dici volunt nonnulli; rectius tamen ἀπὸ τῆς ὀσίνειν, quod est *corrumpere*, *perdere*, deduci nobis videtur. Horum quidem res naturales aut artificiales corrumpentium insectorum multæ sunt species; sed nos hic non quamlibet ligni aut arboris tineam intelligimus; sed illam tantum, quæ lanam præcipue, & pelliceas laneasque vestes corrumpit, quod ejus proprium quasi *κατ'ἰδίαν* est. Veteres blattas

Nec non Genzkenii phil. histor. (o) Exod. XVI. 24.
 (****) Vide sis Wolfgang. Franz. histor. animal. part. V.
 c. V. §. 911.

blattas & tineas pro eadem specie habuerunt, quia in Poëtis sæpe junguntur (*). Sed blattas inter scarabeorum genera reponere videtur *Plinius* (**)& toto cælo inter se differre hæc insecta hodie notissimum est. *Swammerdamius* collocat hanc nostram tineam in classem papilionum nocturnorum, (***), quam a reliquis in eo differre observat, quod subito in ærem evolet, hi vero vibranti micatione alarum præparent se volatui. Nobil. quoque *Linnaeus*, inter phalænas (taun. Svec. 892. & 893) seticornes, spirilingves, nasutas, huic locum assignat, binasque ejus observavit species, nigram unam, cineream alteram.

Ill. Reaumurius (****) autem tineæ nomen omnibus insectis concedit, quæ, ob cutem tenuem & delicatam, necessum habent tegumenta sibi construere, quæque ut nos homunciones, nascuntur nuda, & vestimenta sibi conficere norunt. Horum aliqua domos conficiunt portatiles, has veras tineas appellat, domiportas *Swammerdamius*; fallas vero, quibus sunt domicilia immota. Artificium, quod ostendit tineæ vestium in materia, structura, & figura domus, quam sibi conficit, idem naturæ interpretes scrutatus est. Vestes corrumpentia animalcula vulgo vermes audiunt, sunt autem erucæ,
vel

(*) *Horat. lib. II. Satyr. 3.* (**) *Libr. XI. c. 27.* (***) *In hist. insector. general. p. 119.*

(****) *Memoires pour servir a l'histoire des insectes, t. 3. 1. partie 2. memoire.*

vel tales vermiculi, qui in papiliones vel phalænas exiguas, albidis & argenteis alis instructas, & ab adulto vere ad ætatis medium, in domibus volantes, transformantur. Sub hac forma temellæ ponunt ova ad speciei perpetuitatem, exigua, albidâ, & fere transparentia. Ex his post tres fere septimanas tineæ prodeunt, quæ, dum microscopio optimo considerantur, 16. ostendunt pedes, quorum 8. intermedii sunt perquam breves, & ab insectulo interdum fere toti in corpus retrahuntur. Caput, antennæ, 6. pedes anteriores, & fortassis pars primi annuli corporis, duriori obducuntur tegumento; reliquum corpus alba tenuis & transparens cutis vestit. Huic necessarium est involucrum artificiale; quod insectum, cujus corporis forma fere est cylindrica, eadem figura construit, relicta utraqve extremitate aperta. Longitudo hujus domicilii adularum tinearum est 4. aut 5. rarissime 6. linearum. Paulo post nativitatem vestitui huic confarcinando incumbit. Sed dum grandior indies fit, hæc vagina corporis erit etiam amplior reddenda. Hinc ex apertura caput exlerit, & diligenter undiquaque cito & continuo locum mutando, pilos & lanæ filamenta operi idonea conqvirir. Nisi fuerint talia in propinquo, interdum dimidium corporis nudat, vel alio, exsertis pedibus anterioribus, domum suam secum testudinis instar portans, ambulat. Crines sibi congruos dentibus comprehendit, illosque vel divellit vel dissecat, den-

tibus enim ejus capiti insertis figura forcipis data est. Hos extremitati ædis suæ adglutinat; & postquam ab illa parte debitam obtinuit longitudinem, ad alteram eodem modo protendendam se convertit. Sed una cum longitudine etiam augetur crassities insecti. Hinc de dilatando quoque hoc suo domicilio tenetur curam suscipere. Neque ibi minus sagax fuit natura. Diffundit nimirum insectum vaginam hanc longitudinaliter, eique convenientes panniculos inserit. Ne vero nudet corpus, non totam vestem simul, sed dimidiam tantum dissecat, quæ scissura reconcinnata, ad alteram partem, eodem modo ampliandam convertitur, adeo ut quatuor segmenta nova semper inserat. Apparet hæc tineæ in domuncula sua, secundum utramque dimensionem, dilatanda, solertia, si e. g. illa, cujus indumentum est viride vel cæruleum, rubro imponatur panno; tum enim rubra fiunt & longitudinalia & circularia assumenta, & vestes evadunt virgatæ. Hinc *Linnaeus*: Läger man för massen attskillige flutar af olika färger / blifwer hans klädning broket / som en harlequin (*). Duplicem porro esse hanc tineæ vestem observavit *Reamursus*, nimirum non laneam tantum, sed etiam sericeam. Sericum enim, quod nec ipsum insectum, non interiorem modo domus partem vestit, sed illo etiam, tanquam stamine, lanæ fila vel tramam connectit, & ipsam domum interdum firmat & suspen-

(*) Tal om märckwärdighetene i *insecterna* p. m. 24.

suspendit. Dum enim ab opere cessat, filis plurimis utramque ejus extremitatem panno adglutinat. Lana vero his infectis non vestitus modo maximam partem, sed etiam nutrimenti omnem concedit, hanc enim edunt & digerunt, digestionem tamen illa nullatenus mutantur colores, quibus imbuta erat lana. Adultæ denique, & metamorphosi suæ proximæ, deserunt plerumque laneas, quas hætenus incoluerunt vestes, & latebras domiciliaque tutiora quærunt. Ibi chrysalidis formam induunt, & postea in papiliones transformantur. Pelles arrodentes tineæ eodem modo se habent, nec differentia quædam specifica harum a prioribus illis hætenus observari potuit. Plura æconomiam horum animalculorum concernentia, & modos, vestes ab eorum insultibus defendendi, apud sæpius citatum *Reamurium* legi possunt. Apparet vel ex allatis, domum hanc tineæ maximum esse naturæ artificium. Dico maximum: Nam licet vespæ & araneæ, aliaque insecta multa, mirabili structura sua contexant involucria & retia; cum tamen natura hæc insignioribus quasi prærogativis seu instrumentis instruxisse videatur; non forte sumus injurii, adstruentes illam, ceu animalculum vix nisi armatis oculis conspicuum, viribus non minus ac aliis prærogativis reliquis fere omnibus interius, in ædificando vel peritissimos architectorum superare. Fatemur, insecta quoque alia in statu Nymphæ vermiculari domos possidere, sed dum angu-

stæ illæ fiunt; eas deserunt; hoc solum, mirabili mechanismo, indies, tanquam Sisyphi saxum volveret, in domicilio dilatando occupatur.

§. IV.

Sensum & vim verborum investigat.

Diligens contextus pensitatio ostendit, Iobum hic occupatum esse in depingenda pœna impiorum & hypocritarum, cum primis autem temporali, quam iuste illis infligit Deus. Eamque describit in familia & posteris v. 14. 15. in bonis v. 16. 17. in domo v. 18. in impio ipso v. 19. seq. in memoria, quam obiens relinquit v. 23. Jam lucratus est hypocrita sua opinione, & opinione hominum, ex temporalibus; sed quid habet, quod in posterum expectet? Bona ejus immobilia sunt quidem stabiliora reliquis & magis durant; sed quando pœna eum assequitur, nulla quoque eorum, ut tineæ domus, est duratio. Adeo ut sensus hic sit divini scriptoris: ædificat quidem impius magnificam domum, in quam cumulum divitiarum corradit affluentissimum; sed diutius hæc non possidebit, quam tineæ abjectissima, quæ brevissimo tempore artificioso suo, & multo labore constructo domicilio fruitur. Struit tineæ, sed continuo destruit, excindit, emendat & dilatat, quod construxerat. Pari ratione impius se quoque continuis curis torquet & corrodit, dum nimirum ex bonis hujus ævi, quantum potest, coaceruat, sibi in illis hospitium parat per-

perpetuum. Sed non attendit, quod domus ejus, quovis momento inconstantiae & fragilitati subiecta sit, & facillime subvertatur, diruatur; ceu canit Poëta:

*Omnia sunt hominum, tenui pendentia filo,
Et subito casu, quae valere, ruunt.*

Imo tandem ipse, metamorphosin subiturus, velut tinea, domo sua ejicitur & extruditur. Sic etiam domus Anti Christi, ut tinea vel tugurium, facillimo opere convolvitur. Jam quidem ille, si phrafi scripturae loquamur, domum sibi fecit caelum, in quo sedeat, tanquam sol, multis circumcinctus stellis. Sed cecidit Babylon. Cadet & ille, caelumque ejus obtenebrabitur, & cadentibus stellis eurus eundem profligabit (π). Idem sensus est alterius similitudinis, quam petit divinus scriptor a custode vineae. Utpote enim is tuguriolo, quod extruxit, brevi tempore fruitur; ita impius domum suam utcumque magnificam, non diu possidet. Miserior vero is est, quam vel tinea vel custos. Tinea per naturam suam non est durabilis, atque adeo cito transmutari ipsi naturale est. Custos non plus intendit, quam ut per tempus uvarum aut ficuum suo fruatur tuguriolo, quod & consequitur. Sed impius, contra intentionem propriam, non diu fruitur domo sua, & turbato naturae ordine, juxta quem diutius vivere potuisset, inde emigrat. Saepe enim, contra spem suam omnem, qua multos præ-

(π) Hof. XIII. 15.

præcipiebat possessionis annos, rapi & e domo sua abripi solet impius; quando nimirum de morte nondum cogitat, tum momento oculi spes eius abscinditur, juxta v. seq.

Ex hisce itaque humanarum rerum fragilitatem addiscere oportet. Decet nos semper memores esse, *hominem* ipsum, *putredinem* censei posse, & *filium hominis vermiculum* (ρ), omniaque, quæ magno plerumque apparatu molitur, *velut putridas res, esse vetustate conficiendas, & sicut vestis, quæ comeditur a tineâ* (σ). Invictissimum etiam argumentum contra atheos hinc peti potest, quod uti res omnes reliquæ creatæ, ita & incredibiles insectorum varietates, admirabiles structuræ, actionumque eorum stupendæ solertiæ, non suapte sponte, aut causâ fortuita, ortæ sint, sed divinum agnoscant artificem. Etiam clarissima divinæ potentiae, sapientiæ, omniscientiæ summæque bonitatis documenta hinc elucescunt, qui horum animalculorum œconomiam & metamorphosin, qualis demum hodie per microscopia cognoscitur, jam olim nobis ob oculos posuit, quo in venerationem & cultum suæ majestatis rapiamur, cogitationes nostras in altum dirigamus, & incorruptibiles nobis *thesauros* colligamus, *quas nec tineâ corrodit, nec fures perforant aut furantur* (τ). Ad hunc præsentis habitaculi contemptum, & futuri prospicientiam, nos
insti-

(ρ) Job. XXV. 6. (σ) c. XIII. 28. (τ) Matth. VI. 19.

instigat quoque gentilis Seneca (*): Quid erat, cur in numerum viventium me positum gauderem? an ut cibos & portiones percolarem? ut hoc corpus caussarium & fluidum, periturumque, nisi subinde impleatur, farcirem, & viverem aegri minister? ut mortem timerem, cui omnes nascimur? O quam contempta res est homo, nisi supra humana surrexerit! Et paulo post: sursum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur. Cum illa tetigit, alitur, crescit: ac veluti vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum divinitatis suae, quod illum divina delectant; nec ut alienis interest, sed ut suis. Scit illa ad se pertinere. Tunc contemnit domesticum prioris angustias.

(*) In nat. quaest. praefat.

Sit Soli Summo Gloria Summa DEO!

Clarissimo Domino
AUCTORI,
Conterraneo & Fautori honoratissimo.

Incolumis ratio docet id, verbumque revelat,
Quod pereat mundus, corruat haecce domus:
Ut non, quod stabile aeternum maneat vigeatque,
In toto invenias. Omnia vana vides.
Hic tamen impia plebs sibi lubrica condere tempe,
Nocte dieque studet, non secus ac Tinea.
Hoc bene commonstrat specimen Graduale politum,
Ardua quo tradis candidae, Mysta DEI.
Auguror ecce! Tibi connectetserta, sororum
Turba novena brevi, laurea pro meritis.
Gratulor inde animo, felices gratulor ausus!
Meta laboris adest, jam superata cluit.
Sincero cupiens animo, quo digna reportes
Praemia, quae meruit sedulitas, pietas.
Insuper id voveo, Numen, quod dirigit orbem,
Successum fati mellifluum tribuat!

Auctoris cecinit sincerus semper
Amicus,

A. H. ACHANDER
Bioerneb. Satac.